

A tervezett fejlesztés a releváns nemzetközi és hazai környezet- és természetvédelmi célok tükrében

Megvizsgáltuk, hogy a tervezett fejlesztés, azaz a CIVAQUA Program (és ebben jelen tervezett beavatkozások) céljai a térségre vonatkozó nemzetközi és hazai környezet- és természetvédelmi célokhoz hogyan illeszkednek. A következőkben a célokból képzett összevont értékelés eredményeit mutatjuk be. Az áttekintő összevetéshez a közösségi és nemzeti dokumentumokban megfogalmazott célokat az alábbi fő csoportokban foglaltuk össze:

- **KÖRNYEZETI TERHELÉSEK CSÖKKENTÉSE – EGÉSZSÉGVÉDELME** (NKP5: Az emberi egészség és az életminőség környezeti feltételeinek javítása, a környezetterhelés hatásainak csökkentése)
- **ÉRTÉKMEGŐRZÉS, -HELYREÁLLÍTÁS, TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK VÉDELME** (NKP5: Természeti értékek és erőforrások védelme, helyreállítása, fenntartható használata)
- **ERŐFORRÁSHATÉKONY, ALACSONY KÖRNYEZETI TERHELÉSŰ GAZDASÁG, MELY HOZZÁJÁRUL A KLIMAVÉDELMEHEZ ÉS -ALKALMAZKODÁSHOZ** (NKP5: Az erőforrás-takarékosság és a -hatékonyság javítása, a gazdaság zöldítése és körforgásos működésének erősítése)
- **KÖRNYEZETTUDATOSSÁG NÖVELESE, SZEMLELETFORMÁLÁS, EGYÉB**

A fejlesztések szempontjából releváns célkitűzések közül a nagyon általánosakat, mint pl. a 8. Környezetvédelmi Cselekvési Programban szereplő „biztosítani akarjuk a jólét mindenkinek, miközben a bolygó határain belül maradunk” célt nem vettük figyelembe, a többi célnál pedig értelem szerűen összevontuk az azonos, vagy nagyon hasonló célkitűzéseket. Ezek után az egyes, már összevont célkitűzéseknél értékeltük, hogy a fejlesztések ezen célkitűzések megvalósulását segíthetik-e vagy sem. Az értékelés eredményét táblázatos formában közöljük. Az alábbi táblázatban a következő minősítési jeleket használtuk a jobb áttekinthetőség kedvéért:

- ☺ A környezeti cél szempontjából egyértelműen kedvező elmozdulásokra lehet számítani a fejlesztések megvalósulása esetén.
- ☺? A továbbtervezés és a megvalósulás során a hatásvizsgálat javaslatainak megfogadása esetén kedvező elmozdulás érhető el (jelenleg nem épül bele a vizsgált cél a fejlesztésbe).
Illetve más okokból bizonytalan a kedvező elmozdulás megvalósulása.
- ☹ A környezeti cél tekintetében lehetnek kedvező folyamatok, de ezek mértéke vagy valószínűleg csekély, vagy számolnunk kell ellentétes hatásokkal is, amelyek közömbösíthetik az eredményt.
- ⊗ A környezeti cél szempontjából kedvezőtlen elmozdulásokra számíthatunk.
- ⊗? A továbbtervezés, illetve a kapcsolódó intézkedések esetében a felmerült célt szolgáló lépések nélkül, a javaslatok elvetése esetében a korábbinál kedvezőtlenebb helyzet is előállhat. Illetve más okokból bizonytalan a kedvezőtlen elmozdulás megvalósulása.
- nr A környezeti cél szempontjából a fejlesztések nem okoznak változásokat, azaz nem releváns.

A tervezett fejlesztés és az általános környezeti célkitűzések kapcsolata

Környezetvédelmi célok, SKV elvárások, alapelvek	A célt tartalmazó dokumentumok		A fejlesztések kapcsolódása a célhoz
KÖRNYEZETI TERHELÉSEK CSÖKKENTÉSE – EGÉSZSÉGVÉDELME			
1. Környezetbiztonság javítása , kockázati tényezők mérséklése, kockázatmegelőző vízkárelhárítás.	KJT, NKP5, I.ÉCsT, NFFK ¹	☺	Hozzájárul, alapvetően a belvizek és aszályok kockázatának csökkenését célzó beavatkozásokkal és vízkormányzás megvalósításával.
2. A felszíni és felszín alatti víztestek jó ökológiai állapotának, potenciáljának, kémiai állapotának és mennyiségi állapotának elérése, víztestek állapotromlásának megakadályozása, terhelések, szennyezések csökkentése - a VKI célkitűzéseinek elérése , vízgyűjtő-gazdálkodási terv végrehajtása.	8. KCSP, VKI/VGT3, OFTK, NKP5, KJT, NÉS2, SGD ²	☺	A tervezett intézkedések hatással lesznek a hidromorfológiai és mennyiségi állapotra a felszíni vizek esetében és a mennyiségi állapotra a felszín alatti vizek esetében. A VKI előírásainak megvalósítása alapvető cél.
3. Szennyezésmentességre való törekvés megvalósítása, ideértve a levegőt, a vizet és a talajt is, valamint az európaiak egészségének és jólétének védelmét.	8. KCSP, NFFK, NKP5, SGD	☺	Közvetett módon hozzájárul. A többletvizek megjelenése, a felszín alatti vizek szintjének növelése révén javulhat mind a felszíni, mind a felszín alatti vizek minősége is.
4. Életképes vidék , egészséges élelmiszertermelés és ellátás.	OFTK	☺	A terület kedvezőbb vízgazdálkodása, a szélsőséges vízmennyiségi állapotok csökkenése közvetett módon mind a vidék életképességének, mind a jobb minőségű élelmiszer előállításnak kedvez.
5. Az Európai Unió városainak fenntarthatóbbá tétele, települési környezetminőség javítása (pl. zöldfelület-fejlesztés, ivóvíz minőség javítása, szennyvíztisztítás fejlesztése).	8. KCSP NKP5, Blueprint ³	☺	Közvetlen célként nem fogalmazták meg, de közvetetten várhatók kedvező hatások a nagyobb vízmennyiségek rendelkezésre állásának következtében Debrecen szempontjából is érzékelhetően. (pl. Nagyerdő életfeltételeinek javulása, mikroklima javulás levegőminőségre kedvező hatása, porképződés csökkenése stb.)
6. Az érzékeny fajokra és élőhelyekre gyakorolt negatív hatások, illetve a környezeti kockázati tényezők csökkentése a jó környezeti állapot elérése érdekében.	NFFK, BSS, NBS ⁴	☺ ⊗?	Cél a negatív hatások és a kockázati tényezők csökkentése, illetve az állapot javítása az érzékeny fajok esetében (pl.: vizes terület rehabilitációja a Nagyerdőben). A kivitelezés során különös figyelmet érdemel ez a szempont, mivel egyes beavatkozások kedvezőtlen hatással is járhatnak.
7. A vízhez és köztisztasághoz történő hozzáférés és a fenntartható vízgazdálkodás biztosítása mindenki számára.	SGD	☺	Az erdőpusztai tavak vízpótlása, mint rekreációs lehetőségek stabilitásának biztosítása jelen célt is szolgálja.
ÉRTÉKMEGŐRZÉS, -HELYREÁLLÍTÁS, TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK VÉDELME			
8. Stratégiai erőforrások megőrzése , fenntartható használata és környezetünk védelme.	OFTK	☺	A terület fenntartható használatához hozzájárulnak a tervezett projektelemek, a rendszeres vízpótlási lehetőség kialakítása.

¹ KJT = Nemzeti Vízstratégia (Kvassay Jenő Terv), NKP5 = 5. Nemzeti Környezetvédelmi Program, I. ÉCsT = Első éghajlatváltozási Cselekvési Terv, NFFK = Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (a rövidítések magyarázatát az első említéskor adjuk meg)

² 8. KCSP = 8. Környezetvédelmi Cselekvési Program, VKI/VGT3 = Víz Keretirányelv/Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv, OFTK = Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió, KJT = Nemzeti Vízstratégia (Kvassay Jenő Terv), NÉS2 = 2. Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, SGD = A következő lépések Európa fenntartható jövőjéért - Európai fellépés a fenntarthatóságért

³ Blueprint = Az európai vízkészletek megőrzésére irányuló terv

⁴ BSS = Biológiai Sokféleség Stratégiája, NBS = Nemzeti Biodiverzitás Stratégia

Környezetvédelmi célok, SKV elvárások, alapelvek	A célt tartalmazó dokumentumok	A fejlesztések kapcsolódása a célhoz	
9. Integrált vízgazdálkodás, az ún. „felelős vízkormányzás”, az egymással látszólag ellentmondó érdekek összehangolása a stratégiai vízkészletek megőrzése érdekében, egyszerre kell megvalósítani a vízigények biztosítását, a stratégiai vízkészletek megőrzését, beleértve az ökológiai vízigény biztosítását is, valamint a vizek megfelelő minőségének megőrzését.	Blueprint, NBS, NÉS2, KJT	☺	A térségi céloknak megfelelő vízmennyiségek biztosítása cél, a vízkormányzás lehetőségeinek javításával. A tervek integrált szemlélettel, az ökológiai szempontokat is figyelembe véve készültek.
10. A vizek többletéből vagy hiányából eredő káros hatások csökkentése, megelőzése.	NKP5, NÉS2	☺	A tervezett intézkedések segítik mind a belvizek irányított levezetését, de elsősorban az aszályok kedvezőtlen hatásainak enyhítését.
11. Kockázat megelőző ár- és belvízvédelem	KJT, ÁKK ⁵	☺	A tervezett intézkedések segítik belvizek irányított levezetését. (Lásd pl. Pallagi csatorna beavatkozás kifejezetten e célból.)
12. A vízkészletek mennyiségi és minőségi védelme (az ésszerű és takarékos vízhasználat elterjesztése, tudatosítása), a vízkivételek csökkentése, a vízfelhasználás hatékonyságának javítása	8.KCSP, NKP5, NÉS2	☺	A tervezett intézkedések célja, hogy hozzájáruljanak a felszíni víztestek esetében jó ökológiai állapot/potenciál, a felszín alatti vizek esetében a jó mennyiségi állapot eléréséhez és fenntartásához.
13. A biológiai sokféleség, a fajgazdagság, a táj és a természeti értékek (védett, Natura 2000 és más nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó területek) védelme, megőrzése és helyreállítása, megfelelő természetvédelmi kezelés biztosítása, ezen keresztül az ökoszisztéma szolgáltatások javítása, kimerítésük akadályozása.	8.KCSP, BSS, NFFK, OFTK, SGD, Erőforr. hatékony EU ⁶ , NBS, NKP5, NFFK	☺	Célok között szerepel a biológiai sokféleség megőrzése, ehhez a megfelelő feltételek megteremtése. A vízkormányzásnak közvetlen felszín alatti vizet tápláló, illetve talajvízszint-emelő hatása is lesz, mégpedig az ökológiai szempontból legérzékeny területeken, a bodaszőlői erdőben, a Nagyerdőben és a Cserei-ér menti gyepeknél. Ezek közül a Nagyerdő országos (természetvédelmi terület) és Natura 2000 védelem, a bodaszőlői erdő Natura 2000 védelem alatt áll. A Nagyerdőnél az élőhelyek állapotának romlása a szárazodás miatt egyértelműen kimutatható.)
14. 2030-ra jelentős kiterjedésű leromlott állapotú ökoszisztémát helyre kell állítani, az élőhelyek és a fajok tendenciái és védettségi helyzete nem romolhat, legalább 30 %-uk el kell érje a kedvező védettségi helyzetet vagy legalább javulást kell mutasson.	BSS, NBS, DRS.	☺	
15. Az idegenhonos inváziós fajok által veszélyeztetett vörös listás fajok számának 50 %-kal történő csökkentése.	BSS, NBS	☺?	Az Erdőspusztai tavaknál a beavatkozások között az invazív fajok irtása is tervezett, de talán éppen a szárazodás, a nyílt vízfelületek csökkenése miatt vöröslistás faj előfordulásáról nincs tudomásunk.
16. Vizes élőhelyek és árterek helyreállításának támogatása (pl. mellékág rehabilitációk, vizes, ill. víztől függő élőhelyek védelme)	DRS, NBS	☺	A beavatkozások a vízmennyiség javításával segítik a célt, új vizes élőhelyeket teremt, illetve meglévő vízellátását stabilizálja.
17. A talaj termőképességének fenntartása, a talaj vízmegtartó képességének javítása , szervesanyag-tartalmának növelése, a talajkészletek mennyiségének és minőségének fokozott védelme a talaj-degradáció visszafordítása.	8.KCSP, Erdőgazd. Strat ⁷ ., NFFK	☺	A vízáteremtéssel és víz visszatartással javul a térség vízellátása, ennek talajvízszint emelő hatásával is számolnak, például a Nagyerdő területén. Ez a talajok vízgazdálkodását is javítja várhatóan.

⁵ ÁKK = Árvízi Kockázatkezelési Konceptió

⁶ Erőforr. hatékony EU = Erőforráshatékony Európa megvalósításnak ütemterve

⁷ Erdőgazd. Strat = Nemzeti Erdőstratégia

Környezetvédelmi célok, SKV elvárások, alapelvek	A célt tartalmazó dokumentumok	A fejlesztések kapcsolódása a célhoz	
18. A mezőgazdasági területek legalább 10 %-án található magas biodiverzitású tájlemek és 25 %-án ökológiai gazdálkodás folyik, az agroökológiai jó gyakorlatok sokkal elterjedtebbé válnak.	BSS	☺	A tervezett fejlesztéseken túlmutató cél. A mezőgazdasági támogatások rendszerének megváltoztatását igényli.
19. Az erdők védelme, helyreállítása és fenntartható kezelése, a természet közeli erdőgazdálkodási módszerekkel kezelt erdőterületek növelése, az erdőtervezés során a biológiai sokféleség megőrzését szolgáló szempontok hatékony érvényesítése (pl. őshonos fajokból álló erdőállományok területe nő).	Erdőgazd. Strat.	☺	A térségi talajvízszint-süllyedés megállítása, a szint növelése hozzájárul az erdők védelméhez. Kiemelten fontos a Nagyerdő és a bodaszőlői erdő vízgazdálkodásának javítása víz beszivárgtatása által.
20. 3 milliárd új fát ültetünk az EU-ban az ökológia elveinek tiszteletben tartásával.	BSS	☹?	A tervezett fejlesztéseken túlmutató cél. (Azonban a megvalósítás során fakivágás elkerülhetetlen.)
ERŐFORRÁSHATÉKONY, ALACSONY KÖRNYEZETI TERHELÉSŰ GAZDASÁG, MELY HOZZÁJÁRUL A KLIMAVÉDELEMHEZ ÉS -ALKALMAZKODÁSHOZ			
21. Zöld és karbonmentes Európa , klímasemlegesség 2050-ig történő elérésére, az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentése.	Éghajlatvéd. jogszab., 8.KCSP, Blueprint	nr	
22. A stratégiai erőforrások – nyersanyagok, energia, víz, levegő, földterület és talaj – megőrzése, fenntartható használata, a környezeti eltartóképeség, mint a gazdálkodás korlát érvényesítése.	8. KCSP, NFFK, OFTK NVS, NFFK, NÉS2, Nemzeti Tájstratégia	☺	A térségbe bevezetett többlet vízmennyiség e szempontból is kedvező.
23. Talajromlás megállítása, helyreállítása , a talaj vízmegtartó képességének javítása, a talajkészletek mennyiségének és minőségének fokozott védelme, a termékenység hosszútávú fenntartása.	Erőforr. hatékony EU, NFFS, OFTK,	☺	A talajvíz állapot mennyiségi javítását célként kezeli a Program, ami a talajminőségre, a talajok vízgazdálkodási állapotára is kedvező hatással van.
24. Területhasználatok felülvizsgálata és igazítása a változó ökológiai és éghajlati feltételekhez.	NÉS2, Tájstrat.	☺	A tervezett fejlesztéseken túlmutató cél, de nagyon fontos lenne itt is átgondolni, az adottságoknak megfelelő tájhasználatokat szorgalmazni. Jelen esetben nem a területhasználatokat igazítjuk a klímaváltozáshoz, hanem igyekszünk már kialakult területhasználatokat fenntartani a térségében.
25. A táj védelmének beépítése minden olyan politikába, mely arra közvetlen, vagy közvetett módon hatással lehet: táj-szerkezet, tájjelleg, tájpotenciál védelme.	Európa Tanács Táj Egyezménye, Nemzeti Tájstratégia	☺	A tervezett fejlesztéseken túlmutató cél. Azonban a többletvizek megjelenése, a tározók újraélesztése kedvezőbb tájszerkezet, élhetőbb állapot kialakítását segítheti.
26. Energiatakarékosság, energiahatékonyság javítása , az elsődleges energiafogyasztás csökkentése Magyarország végső energiafelhasználása 2030-ban ne haladja meg a 2005 évi értéket (785 PJ), ha meghaladja, akkor a növekmény karbon-semleges forrásból származzon.	NÉS2, NTFS	☺?	A szivattyútelep energiaigényének biztosítására javasolt megújuló energiaforrások alkalmazása, mely a CIVAQUA II/b ütemben tervezett elemei között szerepel.
27. Az öntözési feltételek javítása, az öntözéses gazdálkodás feltételeinek biztosítása, a csapadékgazdálkodás támogatása, a mezőgazdaság versenyképességének javítása, a termelés biztonság vízgazdálkodási feltételeinek stabilizálása.	KJT	☺	A fejlesztés megvalósulásával a területre többlet vízmennyiség kerül. Ez hat a terület aszályérzékenységre, a mezőgazdasági termelés feltételei javulnak, az aszálykároknak való kitettség csökken. A mikroklíma javulásával (többletpárolgás) a természet növényzet életfeltételei is javíthatók, csökkentve az öntözési igényt. (Kismértékű hatásra számíthatunk.)

Környezetvédelmi célok, SKV elvárások, alapelvek	A célt tartalmazó dokumentumok	A fejlesztések kapcsolódása a célhoz	
28. Sürgős lépések megtétele a klímaváltozás és hatásainak leküzdésére, a termeléssel és a fogyasztással kapcsolatos környezeti és éghajlati nyomás csökkentése, beleértve az aszálykezelési feladatokat.	Blueprint, KJT	☺	Eleve a klímaváltozásból eredő hatások enyhítése és az alkalmazkodás lépéseinek megalapozása céljából született a CIVAQUA Program.
29. Az alkalmazkodóképesség növelése, az ellenállóképesség erősítése és az éghajlatváltozással szembeni sérülékenység csökkentése, megelőzés és kezelés előmozdítása	8.KCSP, OFTK, NFFK, NKP5, OFTK, NÉS2, KJT	☺	
30. Az energia részarányának növelése a bruttó végső energiafelhasználáson belül legalább 21%-ra, a naperőmű-kapacitás meghatszoroztása 2030-ig.	8. KCSP, NÉS2	nr	A tervezett fejlesztéseken túlmutató cél.
KÖRNYEZETTUDATOSSÁG NÖVELÉSE, SZEMLELETFORMÁLÁS, EGYÉB			
31. Szemléletformálás, a fenntarthatóságot szolgáló hétköznapi életstratégiákkal kapcsolatos ismeretek átadása. A környezettudatos szemlélet népszerűsítése, fenntartható életmód, fogyasztás és termelés elterjesztése, természet-, környezet- és energiatudatosság erősítés.	NFFK, Tájstrat.	nr	A tervezett fejlesztéseken túlmutató cél.
32. Indikátor- és monitoringrendszer kialakítása és fejlesztése, amivel nyomon követhetők az éghajlatváltozás vízjárási, vízminőségi és vízgazdálkodási hatásai, és amely segítheti a döntéshozókat az éghajlatváltozásból eredő feladatok megalapozottabb és realisabb megítélésében, döntéseik meghozatalában	NÉS2	☺	A vízpótlás üzemelésének hatását a védett, a NATURA 2000-es területekre, a meglévő medrekre és a ráépülő helyi szivárogtatásokra a talajvíz szintek monitorozásával lehet folyamatosan ellenőrizni.

A táblázat értékelő oszlopát áttekintve megállapíthatjuk, hogy a tervezett fejlesztés az uniós és hazai környezeti, fenntarthatósági célokkal jórészt harmonizál. A megfogalmazott 32 összevont célt összevetve a fejlesztések céljaival 20 esetben a harmónia már jelenleg is látható. 7 esetben a célok nem relevánsak, vagy semlegesek a vizsgált Program céljainak viszonylatában. A céloknak kifejezetten ellentmondó fejlesztést, beavatkozást nem találtunk. 5 célnál a kimenet bizonytalan, de a hatástanulmány javaslatai alapján kedvező irányban lehet elmozdulni.